

УДК 81'1: 81'37: 81'23

КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ СИНОНІМІЧНОГО РЯДУ ІМЕНІ КОНЦЕПТУ *БАГАТСТВО* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Ольга Сурмач

*Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
вул. Ломоносова, 81а, м. Київ, 03040*

Вивчено словникові дефініції та синоніми номінації *wealth*, яка вербалізує концепт багатство в англійській мові. Виконано аналіз та порівняння лексем, що належать до одного синонімічного ряду, визначено структуру концепту.

Ключові слова: концепт, номінація, синонімічний ряд, лексико-тематична група, значення, лексикографічне джерело.

У другій половині ХХ–на початку ХХІ ст. значно посилюється інтерес до когнітивної лінгвістики, що оперує одиницями, які є носіями різноманітної інформації і повністю або частково відтворюються в мові. Цими ключовими пізнавальними одиницями є “концепти”. Увагу мовознавців привертають насамперед основні, “базові” концепти, які найтісніше пов’язані з культурою народу і найяскравіше відображають специфіку його колективної свідомості. Концепт – важливий об’єкт спеціального аналізу, тому що позначувані ним реалії можна вважати культурними універсальїями.

Серед таких пізнавально-інформативних одиниць особливе місце посідає концепт *багатство*, який є складним і багатограним. Його лінгвокогнітивна характеристика потребує детального розгляду. Традиційно склалося так, що лексема *багатство* одночасно мала і позитивне, і негативне значення, адже багатих людей як поважали, так і кепкували з їхнього нечесного способу заробляння грошей і нерідко зневажали, заздрили їхньому статусу. Концепт *багатство* – важливий і актуальний для дослідження концептосфери людини передусім як соціально-психологічний феномен. Синонімічний ряд імені цього концепту, номінації *wealth*, ще не був розглянутий детально, що й визначає наукову новизну дослідження.

Сьогодні нема єдиної теорії, яка б однозначно окреслювала структуру концепту. Проте, на думку багатьох учених, концепт має “гнучку” будову. Це пов’язано з його активною роллю в процесі мислення – він постійно функціонує, актуалізується в різних аспектах та поєднується з іншими концептами [4, с. 58].

Складний характер структурної організації концепту передбачає, що за ним можуть стояти знання різного ступеня абстракції, тобто різні формати знання. Концепт може існувати одночасно як окремиий смисл і як загальна концептуальна структура, що охоплює інші концепти та задає різні ступені абстракції.

Структуру концепту детально досліджували З. Попова та Й. Стернін [3, с. 101–152]. Вони розробили систему методів дослідження, зокрема:

1) виявлення ключових слів-репрезентантів певного концепту в мові. Критерієм такого виявлення є їхня частотність у мові, однозначність лексеми, яка репрезентує концепт у мові [5, с. 228];

2) побудова та аналіз семантими ключового слова, яке вербалізує концепт у мові. Тут аналізують словникові тлумачення ключового слова, вибираючи всі можливі характеристики концепту [2, с. 56];

3) аналіз синонімів ключового слова. На думку науковців, це уможлиблює виявлення додаткових ознак досліджуваного концепту через зіставлення лексем, що належать до синонімічного ряду. Визначення структури концепту неможливе без аналізу синонімічного ряду його імені.

У межах когнітивної лінгвістики загальноновизнаний факт, що словникові дефініції лексичної одиниці найповніше представляють результати процесу концептуалізації будь-якого фрагмента навколишньої дійсності. Перш ніж звернутися до словників, зазначимо, що той самий концепт може бути виражений у мові декількома альтернативними означеннями, найадекватніше з яких є його лексемою-репрезентантом.

Основними способами прямої номінації концепту *wealth* (*багатство*) в англійській мові є такі лексеми, як *wealth*, *rich*, а також похідні від них слова: *wealthy*, *wealthful*, *wealthiness*, *richness*, *richly*.

У тезаурусі Роже лексико-тематична група *wealth* представлена такими одиницями: *Mammon, lucre, pelf, tin, moneybags, money-making, golden touch, Midas, riches, luxury, opulence, affluence, prosperity, solidity, substance, independence, competence, sufficiency, high income, supertax bracket, resources, long purse, bottomless purse, capital, means, tidy sum, pile, scads, wad, packet, great quantity, fortune, handsome, ample endowment, great possessions, property, bonanza, mine, gold mine, El Dorado*.

Група лексичних одиниць, що співвідноситься з прикметником *rich* (*багатий*), складається з таких компонентів: *fat, fertile, productive, luxurious, upholstered, plush, plushy, ritzy, slap-up; diamond-studded, ostentatious, wealthy, blest with its world's goods, opulent, affluent, prosperous, well-off, well-to-do, warm, well-feathered, over-paid, comfortable, moneyed, worth a lot, made of money, high income, millionaire, in funds, in cash, in credit, on the right side, tinny, well-heeled, flush, credit-worthy, solvent*;

- група лексичних одиниць, що співвідноситься з іменником *rich man* (*багатий*), представлена такими компонентами: *man of means, moneybaron, nabob, moneybags, millionaire, Croesus, Midas, Dives, Plutus, money-maker, capitalist, plutocrat, the haves, moneyed class, jeunesse doree, new rich, nouveau riche, parvenu, made man, plutocracy*;
- група лексичних одиниць, що співвідноситься з дієсловом *to afford* (*бути забезпеченим, мати матеріальні можливості*): *have the means, be able to pay, be solvent, make both ends meet, keep up with Joneses*;
- група лексичних одиниць, що співвідноситься з дієсловом *to get rich* (*багатіти*): *come into money, inherit, enrich oneself, make money, mint money, coin money, spin money, make a fortune, feather one's nest, line one's pocket, strike oil* [12, с. 315].

Словники синонімів доповнюють лексикографічну репрезентацію концепту *wealth*. Найчастіше синоніми вербалізують окремі когнітивні компоненти цього концепту. Си-

нонімічний ряд лексеми **wealth** утворюють слова *welfare, prosperity, happiness, comfort, content, profusion, abundance, riches, affluence, possessions, opulence* [10, с. 300].

Цей же словник (The Nuttall Dictionary of English Synonyms and Antonyms) наводить такі синоніми до слова **rich**: *affluent, wealthy, opulent, comfortable, moneyed, productive, fruitful, prolific, fertile, copious, ample, abundant, plenteous, plentiful, luxuriant, abounding, valuable, costly, expensive, precious, splendid, sumptuous, delicious, sweet, savoury, soft, mellow, delicate, bright, deep, vivid, gay*; та синоніми до лексеми **riches**: *affluence, wealth, opulence, money, treasure, possessions, plenty, fortune, means* [10, с. 239].

Тезаурус Collins наводить синонімічний ряд до слова **wealth**: *affluence, assets, capital, cash, estate, fortune, funds, goods, lucre, means, money, opulence, pelf, possessions, property, resources, prosperity, profusion, riches, substance* [7, с. 693].

Словник **The Modern Thesaurus of Synonyms** подає такі синонімічні ряди для лексеми **wealth**:

1) синонімічний ряд зі значенням “багатий”: *affluent* – possessing rich and perhaps increasing material resources; *moneyed*; *flush* – affluent, prosperous; *moneyed* – rich, possessing a good amount of money; *opulent* – inordinately wealthy; *pecunious* – rich, possessing a good deal of money; *prosperous* – rich, making a good deal of money; *substantial* – rich in money or property; *well-fixed/well-to-do* – rich, prosperous; *well-off* – fairly rich [8, с. 104];

2) синонімічний ряд зі значенням “багатство”: *affluence, opulence, substance, assets* – wealth; *capital* – stock of accumulated wealth; *fortune* – store of wealth; *lucre* – wealth (contemptuous); *means* – wealth; *pelf* – wealth (contemptuous, the implication being that it is debasing); *resources* – wealth; *treasure* – stored or saved-up wealth [8, с. 104];

3) синонімічний ряд зі значенням “багата людина”: *billionaire* – person whose wealth is in billions; *bourgeois* – capitalist; *capitalist* – person whose wealth is employed in business; *Croesus* – very rich man; *Dives* – rich man; *Midas* – rich man, someone whose projects always turn out with financial success; *millionaire* – person whose wealth is in millions of dollars; *multimillionaire* – one even richer than a millionaire, possessing many millions of dollars; *nabob* – a person of great wealth, so called from the East Indian title for a provincial governor; *nouveau riche* (French) – parvenu; someone who has recently acquired wealth and vulgarly or obnoxiously makes a display of it; *parvenu* – one who, by the acquisition of wealth, has risen to a station above that to which he was born, one who has great ambitions or pretensions because of his wealth; *plutocrat* – someone who is powerful or influential owing to his great wealth; *richling* – rich youth; *upstart* – one who has risen suddenly from poverty or humble position to one of wealth and power; *vulgarian* – rich person of low standards or taste; rich person without good breedings or manners [8, с. 104];

4) синонімічний ряд зі значенням “багаті люди (клас)”: *high society* – people of wealth and fashion; *zaibatsu* – the wealthy families controlling most of Japanese industry before and during World War II [8, с. 104].

Словник Longman Lexicon of Contemporary English для лексеми **wealthy** наводить такі синоніми: *rich* (possessing a lot of money or property; valuable, costly and beautiful; rich people), *prosperous* (doing well in business, life; wealthy); *well-off* (of a person, rich); *in credit* (having money in the bank, enough or more than enough to pay for what one buys); *solvent* (able to pay for what one buys; *comfortable* – fairly rich, not poor); *affluent* (having plenty of money or other possessions; wealthy); *riches* (things that make one rich, esp. money,

property); *prosperity* (the condition of being prosperous); *fortune* (wealth; a great amount of money, possessions, etc); *luxury* (great ease and comfort, as provided without worry about the cost); *treasure* (a collection of valuable things, metals, money, jewels, etc); *windfall* (an unexpected lucky gift or prize, esp. money) [9, с. 480].

Розглянемо синонімічний ряд лексеми **rich**. У тезаурусі Collins цей прикметник представлений такими лексемами: 1. *Affluent, filthy rich, flush, loaded, made of money, moneyed, opulent, propertied, prosperous, rolling, stinking rich, wealthy, well-heeled, well-off, well-to-do*. 2. *Abounding, full, productive, remunerative, well-endowed, well-provided, well-stocked, well-supplied*. 3. *Abundant, ample, copious, exuberant, fecund, fertile, fruitful, full, lush, luxurious, plenteous, plentiful, productive, prolific*. 4. *Beyond price, costly, elaborate, elegant, expensive, exquisite, fine, gorgeous, lavish, palatial, precious, priceless, splendid, sumptuous, superb, valuable*. 5. *Creamy, delicious, fatty, flavoursome, full-bodied, heavy, highly-flavoured, juicy, luscious, savoury, spicy, succulent, sweet, tasty*. 6. *Bright, deep, gay, intense, strong, vibrant, vivid, warm*. 7. *Deep, dulcet, full, mellifluous, mellow, resonant*. 8. *Amusing, comical, funny, hilarious, humorous, laughable, ludicrous, ridiculous, risible, side-splitting* [7, с. 536]. Ці синоніми відрізняються один від одного обсягом свого значення, а отже, і своєю сполучуваністю з іншими словами, а також стилістичним забарвленням. Наприклад, лексема *wealthy* означає переважно грошове багатство і засвідчує розкіш, високе становище в суспільстві (*wealthy man* – багатий чоловік) [11, с. 1525]. Розглянемо значення деяких прикметників із наведеного синонімічного ряду:

well-off – заможний, багатий, забезпечений (*to be well-off* – бути заможним) [1, с. 670];

prosperous – успішний, багатий, заможний (*prosperous era* – епоха розквіту; *prosperous nation* – нація в період розквіту) [1, с. 174];

opulent – багатий, заможний, розкішний, пишний (*opulent feast* – розкішний бенкет) [1, с. 52];

affluent – багатий, достатній [1, с. 37];

comfortable – достатній, чималий [1, с. 217];

well-to-do – багатий, заможний, забезпечений (*they are well-to-do* – їм добре живеться) [1, с. 671];

moneyed – багатий, грошовитий (*moneyed assistance* – грошова допомога) [1, с. 738];

well-heeled – багатий, заможний, забезпечений [1, с. 670];

flush – багатий (*to be flush with money* – мати багато грошей) [1, с. 432];

profitable – вигідний, прибутковий, рентабельний (*profitable business* – вигідна (прибуткова) справа) [1, с. 169];

lucrative – прибутковий, вигідний, дохідний (*lucrative employment* – прибуткове заняття) [1, с. 693];

remunerative – добре оплачуваний, вигідний (*remunerative business* – вигідна операція) [1, с. 239];

gainful – вигідний, дохідний, прибутковий [1, с. 463].

Аналіз дефініцій англомовних лексикографічних джерел та функціонування перелічених номінацій в сучасному американському мовленні свідчить про наявність певних семантичних відмінностей між членами цього синонімічного ряду, зумовлених відмінностями між поняттями, що вони репрезентують.

У тлумаченні частини цих слів сема **wealth** відображена безпосередньо, наприклад:

- *affluence* – an abundant supply of money or possessions; wealth [6, с. 22];
- *opulence (opulent)* – having great wealth or behaving or made in a way which shows great wealth [6, с. 992];
- *capital* – wealth, especially a large amount of money used for producing more wealth or starting a new business [6, с. 191];
- *fortune* – a large amount of money, goods, property, wealth [6, с. 555].

В інтерпретаційне поле концепту *wealth* також входять слова-синоніми, у тлумаченні яких сема *wealth* виражена імпліцитно, не доступна прямому спостереженню: *abundance, bounty, copiousness, cornucopia, fullness, plentitude, plenty, profusion, richness, store* [7, с. 693].

Основними засобами об'єктивації концепту *wealth* в англійській мові є лексеми *wealth, rich, money*, яким властива висока частотність уживання. Крім того, до ядерної зони концепту *wealth* можна зачислити такі вербалізатори: *abundance, affluence, value, prosperity, profusion, money, assets, holdings, capital, much, plenty*.

Теоретична цінність дослідження полягає в тому, що вивчення словникових дефініцій та синонімічного ряду номінації *wealth* допоможе надалі поглибити теоретичні питання контрастивного мовознавства, семасіології, концептології, а також опрацювати методики вивчення лексики тощо. Лексичні одиниці, що вербалізують концепт, дають змогу показати специфічне бачення фрагмента світу *багатства* представниками англійської мовної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балла М. І. Англо-український словник / М. І. Балла. – К. : Освіта, 1996. – Т. 1. – 752 с ; Т. 2 – 712 с.
2. Гончарова Н. Ю. Концепт “факт” в представленіи человека / Н. Ю. Гончарова // Связи языковых единиц в системе и реализации. Когнитивный аспект : межвузовский сборник научных трудов. – Тамбов, 1999. – Вып. 2.– С. 48–52 .
3. Попова З. Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2001. – 191 с.
4. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 2001. – С. 58–65.
5. Фомина З. Е. Способы экспликации эмотивно-ценностных свойств существительных в немецком и русском языках / З. Е. Фомина // Германские, романские и русский языки в сопоставительном аспекте. – Воронеж, 1998. – С. 227–243.
6. Cambridge International Dictionary of English / [ed. by Paul Procter] – Cambridge University Press, 1996. – 1774 p.
7. Collins Paperback English Thesaurus / [chief lexicographer Diana Adams]. – HarperCollinsPublishers. – Glasgow, 1999. – 710 p.
8. Lewis N. The Modern Thesaurus of Synonyms / Norman Lewis. – Doubleday&Company, Inc, New York. – 1965. – 912 p.
9. Longman Lexicon of Contemporary English / [by Tom McArthur]. – Longman, 1990. – 914 p.
10. The Nuttall Dictionary of English Synonyms and Antonyms / [P. Austin Nuttall]. – F. Warne Publisher, 1985. – 320 p.
11. Oxford Advanced Learner's Dictionary / [by A. S. Hornby]. – Oxford University Press, 1998. – 1430 p.

12. Roget's Thesaurus of English words and phrases / [by Robert A. Dutch]. – Penguin Books, 1978. – 722 p.

Стаття надійшла до редколегії 10.02.2012

Прийнята до друку 21.02.2012

COMPONENTIAL ANALYSIS OF THE SYNONYMIC ROW OF THE NOMINAL CONCEPT “WEALTH” IN THE ENGLISH LANGUAGE

Olha Surmach

*The Taras Shevchenko Military Institute of the Kyiv National University,
81a, Lomonosov St., Kyiv, 03040*

Componential analysis of the synonymic row of the nominal concept “wealth” in the English language.

The article is devoted to the studying of the dictionary interpretations and synonyms of the naming unit “wealth”, which represents the concept in the English language. While performing the experiment, the analysis and comparison of the lexemes, that lie in the same synonymic row, was performed; the structure of the concept was determined.

Key words: concept, naming unit, synonymic row, lexical-thematic group, meaning, lexicographic source.

КОМПОНЕНТНЫЙ АНАЛИЗ СИНОНИМИЧЕСКОГО РЯДА КОНЦЕПТА БОГАТСТВО В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Ольга Сурмач

*Военный институт Киевского национального университета
имени Тараса Шевченко,
ул. Ломоносова, 81а, г. Киев, 03040*

Изучено словарные дефиниции и синонимы номинации **wealth**, которая вербализирует концепт богатство в английском языке. При исследовании проведено анализ и сравнение лексем, что принадлежат одному синонимическому ряду, выявлено структуру концепта.

Ключевые слова: концепт, номинация, синонимический ряд, лексико-тематическая группа, значение, лексикографический источник.